

Kulturutskottets betänkande

1978/79:31

med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser anslag till kulturellt utbyte med utlandet, m. m. samt propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet, jämte motion

Propositionerna

I *propositionen 1978/79:100* bilaga 12 (utbildningsdepartementet) har regeringen under punkten B 53 (s. 196–197) föreslagit riksdagen att till Utställningar av nutida svensk konst i utlandet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 648 000 kr. Vidare har regeringen under punkterna G 1–G 4 (s. 690–694) föreslagit riksdagen att anvisa följande anslag, nämligen

till Kulturellt utbyte med utlandet ett reservationsanslag av 1 145 000 kr.,

till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m. ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.,

till Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige ett reservationsanslag av 494 000 kr.,

till Bidrag till svenska institut i utlandet ett anslag av 1 429 000 kr.

Därefter har regeringen i *propositionen 1978/79:147* (utrikesdepartementet) lagt fram förslag om förstärkta insatser för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Förslagen redovisas i två underprotokoll till propositionen. Propositionen har hänvisats, såvitt avser underprotokoll för utbildningsdepartementet (bilaga 2), till kulturutskottet och i övrigt till utrikesutskottet.

I propositionen 1978/79:147 har regeringen, såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen,

dels till Bidrag till internationellt kulturutbyte för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.

Motionen

I motionen 1978/79:2346 av Ingrid Diesen m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen uttalar att ansvaret för internationellt kulturutbyte bör ligga hos Svenska institutet,

2. att riksdagen beslutar att inom ramen för det föreslagna anslaget till

Bidrag till internationellt kulturutbyte I 500 000 kr. överförs från statens kulturråd till Svenska institutet.

Utskottet

Förslagen i propositionen 1978/79:147 bygger i huvudsak på betänkandet (SOU 1978:56) *Kultur och information över gränserna* som i september 1978 avlämnades av utredningen (UD 1977:01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet, den s. k. SIK-utredningen.

Allmänna överväganden

De överväganden i fråga om det internationella kulturutbytet som redovisas i propositionen 1978/79:147 utgår från grunduppfattningen att kontakter med andra länder och andra kulturmönster är nödvändiga för vår förståelse av omvärlden och för omvärldens förståelse av svenskt samhälls- och kulturliv. Samhällets stöd till utbyte inom utbildning, forskning och kultur bör enligt utbildningsministern grundas på principen att utbytet innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom dessa områden. Syftet med de statliga stödåtgärderna bör vara att underlätta och stimulera samarbetet över gränserna genom att bidra till att ekonomiska och tekniska hinder övervinnes. Föredragande statsrådet understryker vidare vikten av att ett samarbete utvecklas på båda parternas villkor. Det statliga stödet bör vara utformat så att det stimulerar ömsesidigheten i kontakterna. Ur de anslag som föreslås i fråga om utbildningsdepartementets område avses bidrag kunna utgå för såväl utsändande som mottagande verksamhet inom alla konstområden.

Utskottet ansluter sig till den grundsyn på det internationella kulturutbytet som sålunda anges i propositionen. Vad föredragande statsrådet anför i fråga om motiv för att öka det statliga stödet till internationellt kulturutbyte och de principiella överväganden i övrigt som redovisas i propositionen ansluter enligt utskottets mening väl till de grundläggande mål som riksdagen 1974 lade fast för den statliga kulturpolitiken.

Kulturavtal

Den svenska regeringen har hittills inte ingått några övergripande bilaterala kulturavtal. I den mån behov har funnits av reglering inom vissa ramar för att undanröja administrativa hinder i utbytet har överenskommelser träffats på institutions- och myndighetsnivå. Exempel på sådana ramöverenskommelser är Svenska institutets kulturprogram med vissa länder.

SIK-utredningen har haft i uppdrag att diskutera skälen för och emot bilaterala kulturavtal på regeringsnivå. Utredningen har kommit fram till slutsatsen att den nuvarande ordningen bör bibehållas, vilket torde överens-

stämma med den allmänna uppfattningen hos kulturlivets olika organ om hur det svenska kulturutbytet med utlandet bör bedrivas.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att kulturlivet måste vara lika obundet av statlig styrning i sina utlandskontakter som i den inhemska verksamheten och ansluter sig till hans ställningstagande att det svenska kulturutbytet med utlandet, som SIK-utredningen förordat, även i fortsättningen bör löpa fritt från generella kulturavtal med enskilda länder.

Studier och forskning

Vad som anförts i propositionen i detta avsnitt har inte givit utskottet anledning till något särskilt uttalande.

Ansvarsfördelningen inom kulturområdet

De principer som tillämpas för de svenska kulturinstitutionernas utbyte med utlandet innebär att de internationella kontakterna bör initieras och drivas av institutionerna själva. Normalt är den internationella verksamheten integrerad med myndigheternas nationella arbete och det kan vara svårt att avgöra storleken av de medel som utgår för det ena eller det andra ändamålet. Mot denna bakgrund finner föredragande statsrådet det naturligt att medel för det internationella utbytet avsätts inom budgetramen för myndigheternas ordinarie verksamhet och att myndigheterna själva har huvudansvaret för att så sker.

Efter redovisning av dessa principiella utgångspunkter föreslås i propositionen för nästa budgetår en förstärkning av vissa myndigheters m. fl. resurser för internationellt kulturutbyte. Medelsökningarna tas upp inom ramen för ett nytt reservationsanslag, benämnt Bidrag till internationellt kulturutbyte, men medel för motsvarande ändamål avses för budgetåret 1980/81 bli anvisade under respektive mottagares ordinarie anslag.

Föredragande statsrådet anser att riksarkivet, riksantikvarieämbetet och kungl. biblioteket vart och ett bör tillföras ytterligare 20 000 kr. för bl. a. internationella publikationer och forskningsprojekt.

Vidare förordas en förstärkning av resurserna för vissa kulturinstitutioners internationella utbyte, nämligen 150 000 kr. vardera för Operan och Dramatiska teatern, 100 000 kr. till statens historiska museer samt 300 000 kr. till statens konstmuseer.

Härutöver bör enligt propositionen medel tilldelas vissa andra centrala organ inom kulturområdet med bl. a. bidragsgivande och stödjande funktioner. Folkparkernas centralorganisation föreslås erhålla 300 000 kr., konstnärsnämnden 100 000 kr., Riksteatern 250 000 kr., Rikskonserter 250 000 kr., musikaliska akademien 40 000 kr. och regionmusiken 20 000 kr. Till nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet beräknas 250 000 kr.

utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen.

Utskottet har ingen erinran mot vad som anförts i propositionen i nu berörda avseenden om olika kulturinstitutioners, myndigheters och andra organs uppgifter och ansvar med avseende på det internationella kulturutbytet. Utskottet kan också tillstyrka de beräkningar av resursförstärkningar som nyss redovisats.

På två institutioner, statens kulturråd och Svenska institutet, vilar ett särskilt ansvar för stöd till internationellt utbyte. Kulturrådet fördelar bidrag till internationell verksamhet ur flera anslag för skilda ändamål. Svenska institutets insatser sker i huvudsak i samverkan med andra institutioner och organisationer. Institutet fördelar emellertid också bidrag. Kulturrådets uppgift består i att fördela medel med ledning av ingivna ansökningar, medan Svenska institutet med sin personal aktivt medverkar i genomförandet av de olika utbytesprojekten.

I vad gäller ansvarsfördelningen mellan statens kulturråd och Svenska institutet har SIK-utredningen, på grundval av en kartläggning av bidragsgivningen, föreslagit som huvudprincip att anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag skall finnas hos statens kulturråd, medan anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan eller särskilda initiativ skall finnas hos Svenska institutet.

Föredragande statsrådet ansluter sig till denna huvudprincip. Kulturrådet bör således ha ett särskilt ansvar för bidragsgivningen till projekt där kontakter redan har etablerats och endast ekonomiskt stöd behövs. Vad beträffar Svenska institutet har det av tradition ett särskilt ansvar som kontakt- och serviceorgan för statliga institutioner och för utlandsmyndigheterna och bör därför naturligen bistå institutioner, organisationer och grupper inom kulturområdet i fråga om kulturutbyte som kräver annan medverkan än ekonomiska bidrag. Då institutet på detta sätt träder in som initierande eller stödjande part i ett projekt anser statsrådet att det även bör svara för bidragsgivningen till projektet. I sammanhanget understryks att kulturrådet och institutet bör ha ett gemensamt ansvar för stöd till det internationella utbytet inom alla sektorer av kulturlivet.

För de bidragsgivande funktioner som föreslås anförtrödda statens kulturråd och Svenska institutet har under det nya reservationsanslaget beräknats 1 500 000 kr. till kulturrådet och 500 000 kr. till institutet. Därutöver föreslås 50 000 kr. för kulturrådets eget deltagande i kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte. Vidare bör nämnas att chefen för utrikesdepartementet i propositionen 1978/79:147 har föreslagit att Svenska institutet via anslag under tredje huvudtiteln erhåller sammanlagt 1 005 000 kr. för insatser på kulturutbytesområdet. Härtill kommer förstärkta personalresurser.

Som påpekas i motionen 1978/79:2346 råder det delade meningar i fråga om ansvarsfördelningen mellan Svenska institutet och statens kulturråd, vilket tydligt kommit till uttryck i remissyttrandena över SIK-utredningens förslag. Enligt motionärernas uppfattning är den ansvarsfördelning utred-

ningen förordat och som föredragande statsrådet i huvudsak anslutit sig till föga rationell. Den torde också bli svår att genomföra i praktiken. I motionen hävdas att den föreslagna ordningen måste bli förvirrande för dem som ämnar söka bidrag, eftersom det kan vara svårt att från början veta om ett projekt i ett senare skede kräver förhandlingar eller teknisk medverkan som inte ursprungligen kunde förutses. Motionärerna delar inte föredragande statsrådets uppfattning att kulturrådet och institutet bör ha ett gemensamt ansvar för stöd till det internationella utbytet inom alla sektorer av kulturlivet. Samråd mellan Svenska institutet och kulturrådet bör enligt motionärerna förekomma, men ansvaret bör ligga hos institutet, vilket de föreslår att riksdagen ger till känna för regeringen (yrkande 1). I konsekvens härmed föreslås att det belopp om 1 500 000 kr. som under anslaget Bidrag till internationellt kulturutbyte föreslås för bidrag att fördelas av kulturrådet överförs till Svenska institutet (yrkande 2).

Vad beträffar frågan om fördelningen av ansvaret för kulturutbytet mellan statens kulturråd och Svenska institutet får utskottet anföra följande.

Med den precisering av ansvarsfördelningen som görs i propositionen får institutioner, grupper och enskilda som är verksamma inom kulturlivets olika sektorer bidrag enligt samma principiella förutsättningar. Som en integrerad del av sin redan omfattande bidragsgivning till teater, musik, bildkonst m. m. kommer statens kulturråd att fördela medel också till internationella ändamål, vilket rådet för övrigt redan gör i relativt betydande utsträckning. Kulturrådet avses däremot inte heller i framtiden bygga upp egna resurser för förhandlingstekniskt bistånd. Propositionen innebär att ökat ansvar läggs på Svenska institutet i den meningen att det slås fast att institutet ges möjligheter att – oavsett vilket konstområde det gäller – ekonomiskt stödja projekt, i vilka institutet träder in som medverkande förhandlingspart.

I det övervägande antalet fall torde det stå klart från början om en bidragssökande enbart behöver ekonomiskt stöd eller även har behov av en förhandlande medpart. I många fall gäller ansökan om bidrag en inbjudan till ett redan organiserat arrangemang. I andra fall är sökanden en institution med egen förhandlingskapacitet. I båda fallen är kulturrådet självklar bidragsinstans. Om det skulle visa sig att ett projekt, till vilket kulturrådet givit bidrag, utvecklar sig därhän att förhandlingar måste upptas om en viss fråga, åligger det Svenska institutet inom ramen för dess ansvar som serviceorgan att ge det bistånd som kan behövas.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att de praktiska problem och den oklarhet i ansvarsförhållandena som befaras i motionen 1978/79:2346 bör kunna bemästras utan större svårighet. Utskottet vill särskilt framhålla att den föreslagna ordningen förutsätter att kulturrådet och Svenska institutet finner former för ett fast och kontinuerligt samarbete i fråga om bidragsgivningen. Ett sådant samarbete förutsätts i propositionen. Nämnas bör också att chefen för utrikesdepartementet föreslagit att institutets referensgrupper bör

ges en mer ändamålsenlig struktur med hänsyn till institutets vidgade arbetsuppgifter. Grupperna avses också få en aktiv roll vid prioriteringen av institutets insatser inom olika områden.

Utskottets ställningstaganden i det föregående innebär att utskottet tillstyrker propositionens riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte. Vad beträffar fördelningen av ansvaret för detta utbyte mellan Svenska institutet och statens kulturråd anser utskottet att förslaget i propositionen om ett övergripande gemensamt ansvar med olika uppgifter avseende bidragsgivningen bör godkännas. Utskottet tillstyrker således även de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen och föreslår att riksdagen avslår yrkande 1 i motionen 1978/79:2346.

Med hänsyn till den ståndpunkt utskottet intagit till frågan om en fördelning av ansvaret mellan Svenska institutet och statens kulturråd avstyrker utskottet även yrkande 2 i motionen 1978/79:2346 om överförande av föreslagna medel från statens kulturråd till Svenska institutet. Det bör uppmärksammas att vissa medel till internationella ändamål innevarande budgetår utgår ur anslagen Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer och Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet. En del av dessa medel, som fördelas av kulturrådet – beräknade till 564 000 kr. – ingår i det till kulturrådet i propositionen 1978/79:147 föreslagna bidraget till internationellt kulturutbyte om 1 500 000 kr.

Anslagsberäkningar

I det föregående har utskottet redogjort för de medelsökningar som i propositionen 1978/79:147 för nästa budgetår föreslås anvisade under ett nytt reservationsanslag Bidrag till internationellt kulturutbyte och därvid tagit ställning till fördelningen av dessa medel inom anslagets ram. Utskottet tillstyrker anslagsbeloppets storlek.

Utskottet tillstyrker de medelsberäkningar som redovisas i propositionen 1978/79:100 bilaga 12 beträffande dels anslaget Utställningar av nutida svensk konst i utlandet, dels de fyra anslagen till kulturellt utbyte med utlandet.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2346, yrkande 1, godkänner de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen 1978/79:147,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:147 och med avslag på motionen 1978/79:2346, yrkande 2, till *Bidrag till internationellt kulturutbyte* för budgetåret 1979/80 under nionde

- huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.,
3. att riksdagen till *Utställningar av nutida svensk konst i utlandet* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 648 000 kr.,
 4. att riksdagen till *Kulturellt utbyte med utlandet* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 145 000 kr.,
 5. att riksdagen till *Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.,
 6. att riksdagen till *Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 494 000 kr.,
 7. att riksdagen till *Bidrag till svenska institut i utlandet* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett anslag av 1 429 000 kr.

Stockholm den 26 april 1979

På kulturutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Tore Nilsson (m), Olle Eriksson (c), Åke Green (s), Ingegärd Fränkel (fp), Tyra Johansson (s), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Ingrid Diesen (m), Hans Alsén (s), Kerstin Göthberg (c), Catarina Rönnung (s), Gunnar Richardson (fp), Helge Klöver (s) och Arne Remgård (fp).

Reservation

av Tore Nilsson (m) och Ingrid Diesen (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Med den" och på s. 6 slutar med "1 500 000 kr." bort ha följande lydelse:

Av SIK-utredningens betänkande framgår att bristen på ekonomiska resurser är det främsta hindret för en utveckling av de internationella kontakterna inom olika konstnärliga områden. Vidare har det enligt utredningen visat sig att olika sökande upplever det som mycket besvärande att de ofta inte vet vart de skall vända sig för att få upplysningar eller bidrag. Mot denna bakgrund anser utskottet att det är av största vikt att söka få till stånd ett så effektivt utnyttjande som möjligt av de ekonomiska resurser som satsas på kulturutbytet. Detta förutsätter klara ansvarsförhållanden och en väl fungerande administrativ handläggning på den centrala nivån.

Den uppdelning av ansvaret för bidragsgivningen mellan kulturrådet och Svenska institutet som förordas i propositionen ter sig, som motionärerna anför, föga rationell. Utskottet anser att centralt sammanhållna medel är att föredra i de fall där man inte från början kan beräkna hur omfattande utbytet kommer att bli. För en sådan lösning talar enligt utskottets mening bl. a. att de omedelbara anslagsökningarna som föreslås i propositionen får större effekt, att bidragsgivningen blir föremål för en enhetlig prioritering och att kulturlivets representanter får en gemensam plattform för sitt inflytande.

Inom en kulturutbytesverksamhet som i ökande omfattning sträcker sig utöver de traditionella regionerna och de hävdvunna konstområdena torde få fall av avancerade kulturkommunikationer kunna lösas enbart med pengar. Svenska institutets medverkan synes därför i allt flera fall komma att visa sig erforderlig.

Av anförda skäl anser utskottet att huvudansvaret för stöd till internationellt kulturutbyte bör anförtros *en* institution. Vid ett val mellan kulturrådet och Svenska institutet talar övervägande skäl för institutet, som av tradition har ett särskilt ansvar att främja kultur- och erfarenhetsutbytet över gränserna. Samråd skall självfallet förekomma mellan institutet och kulturrådet. Utskottet föreslår alltså att riksdagen bifaller yrkande 1 i motionen 1978/79:2346.

Vad beträffar den överföring av medel som också yrkas i motionen bör uppmärksammas att vissa medel till internationella ändamål innevarande budgetår utgår ur anslagen Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer och Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet, båda under nionde huvudtiteln. En del av dessa medel, som fördelas av kulturrådet, ingår i det till kulturrådet i propositionen föreslagna bidraget till internationellt kulturutbyte om 1 500 000 kr. Med hänsyn till de ändamål ifrågavarande medel under nionde huvudtiteln avser bör enligt utskottet ett belopp av 500 000 kr. kvarstå till kulturrådets disposition. Den i motionen (yrkande 2) förordade överföringen bör således begränsas till 1 milj. kr.

dels utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen 1978/79:147 med den ändring som förordats i motionen 1978/79:2346, yrkande 1,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:147 och motionen 1978/79:2346, yrkande 2, till *Bidrag till internationellt kulturutbyte* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.,